

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת מקץ

"וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנִתְּנוֹן אֵתוֹ

על כל ארץ מצרים" ע"כ (מקץ מא מג).
בתרגום אונקלוס (שם) וארכיב יתיה ברתכא תנייתא דיליה ואכריוז קדמוהי דין אבא למלכא ומני יתיה על כל ארעא דמצרים, ע"כ.

א-

בפי' רש"י (שם) אברך - כתרגומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי מלך, בהשותפין (בבא בתרא ד א) לא ריכא ולא בר ריכא. ובדברי אגדה (ספרי דברים פיסקא א א) דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים,¹ אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר "ונתון אותו" וגו', עכ"ל.

בשפתי חכמים (שם אות צ) זה חבר למלך, עכ"ל. **כן הוא בפי' רש"י** (שבת נג א) בד"ה אבא, חברי, כמו "אברך" (מקץ מא מג) אבא למלכא וכו', עכ"ל.

ב-

בפי' רשב"ם (שם) בד"ה אברך - הוא אב למלך, כדאמרין לא רכא ולא בר רכא. וזהו "וישימני לאב לפרעה" (ויגש מה ח), כלומר אב למלך, כי פרעה לשון מלך כמו שפרשתי למעלה (מקץ מא י), "אב" שר לצורך המלך, עכ"ל.

ובהעמק דבר (שם) אברך. מלשון ריכא כפרשבי"ם, אבל לא כמו שפירש שהוא לשון מלוכה ממש, אלא שררות והנהגה, ומש"ה מתפרש יפה לשון אברך אב של שררות, שכל שררה שבמצרים תהיה תחתיו. ומפרש עוד "ונתון אותו על כל ארץ מצרים". לא רק שררות עיר המלוכה, אלא על כל ארץ מצרים, עכ"ל.

ג-

הנה מה שכתב רש"י אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, **לכאורה טענה זו נאמרה על פירושו של רבי יהודה**.
ובספר דברי דוד (שם) "אברך וכו'" עד מתי אתה מעוות עלינו כו'. נראה דבן דורמסקית חולק גם על פירש התרגום, דהוא ס"ל שאין לחלק התיבה לשנים לעשותה שתי תיבות, וזה קשה הן על התרגום הן על ר' יהודה, רק שלא דבר אלא עם ר' יהודה. **דאם תאמר דלפירוש התרגום לא קשיא ליה, לא היה לו לפרש פירוש שלישי, אלא היה לו להסכים להתרגום**, עכ"ל.

אמנם בספר משכיל לדוד (שם) בד"ה אברך וכו' ובדברי אגדה וכו'. הוצרך להביאה שלא נצטרך לומר שהכתוב בלשון ארמי.² ומ"ש בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות וכו', שאם כדבריו הול"ל אברך ברי"ש פתי"ח ולמה בצירי"י.

ומה שלא ביאר רש"י פשט הכתוב כמו בן דורמסקית שמפרש כפשוטו במלה אחת, משום דא"כ לא שייך אלי"ף בראש התיבה והול"ל הברך בה"א שהיה מקור מההפעיל ודומיא דנתון דבתר הכי שהוא גם כן מקור, אבל האלף אפילו נאמר שהיא שמוש הוא לשון מדבר בעדו ואינו מובן, עכ"ל. **לפי פירושו** בקושיית רבי יוסי שהקשה שלפירושו הול"ל אברך ברי"ש פתי"ח, א"כ קושייתו דזוקא על רבי יהודה. ומה שהיה צריך לפרש פירוש שלישי ולא היה ניחא ליה בפירוש התרגום, יש לומר שלא רצה לפרש הפסוק שהוא בלשון ארמי.

ד-

בשפתי חכמים (שם אות ק) פירוש לדידך צריך אתה לחלק את התיבה לשתי תיבות וזה דוחק, ואם תאמר למה לא פריך נמי אלעיל שתרגם דין אבא למלכא, צריך נמי לפרש אב דהיינו אבא ורך היינו מלך כדפירש רש"י לעיל, **ויש לומר דלעיל לא צריך לחבר אליו תיבה אחרת, אבל לפירוש זה צריך לחבר אל אב בחכמה, ואל רך צריך לחבר אליו בשנים**, וזה דוחק, עכ"ל.

ה-

בספר פרדס יוסף (שם) אברך, רש"י אב בחכמה ורך בשנים אמר לו בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות הכתובים וכו' והוא מספרי דברים (א א), ועיין ג"כ בילקוט דברים (רמז תשצ"ב).

וקשה מה החזיר אף שמעוות הכתובים הלא יש ע' פנים לתורה, ואם הוא רוצה לדרוש שלא כר' יהודה ידרוש: וכתב בספר משכנות יעקב דבלשון חז"ל (קידושין לב ב) יניק וחכים, והפשט אף שהוא יניק מכל מקום הוא חכם גדול והוא לשבח, אבל חכים ויניק הוי לגנאי, כמו

בבביתו בחיי (שם) בד"ה ויקראו לפניו וכו', **ודרשו רז"ל** (ב"ר צ ג) אברך אב בחכמה רך בשנים וכתוב בדוד "ויאנכי היום רך ומשוח מלך" (שמואל ב' ג טל), והוא שתי מלות: אב ורך, כמו פרח, פרי ח. עבטיט, עב טיט, עכ"ל.

ומה שלא פירש בן בספר דברי דוד, הוא לשיטתו בפרשת ואתחנן (ו ח) בד"ה "והיו לטטפת" כו', **מצינו בהרבה מקומות שיש בלשון הקודש ובלשון לעז פירוש אחד**, עכ"ל.

נראה מדבריו דמה שכתב ר' יוסי אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, היינו שיכרעו לפניו.

כתב חכם אחד (גליון נרות שבת ויחי תשי"ז) הנני להעיר כי בחומשים עם אדרת אליהו מביא גם בפרשיות חקת ובלק מספר התיבות, ואמרת כי פרשיות אלה יש במנחת ש על התיבות "והב בסופה" (חקת כא יד), "משומו אל" (בלק כד כג) דעות שהם שתי תיבות ותיבה אחת, ובכל יתר פרשיות בתורה אין גם בחומשים אלה מספר התיבות, עכ"ל. **ע"י במנחת שי** (חקת שם) מש"כ בזה בארוכה.

כתב חכם אחד (גליון נרות שבת ויחי תשי"ז) הנני להעיר כי בחומשים עם אדרת אליהו מביא גם בפרשיות חקת ובלק מספר התיבות, ואמרת כי פרשיות אלה יש במנחת ש על התיבות "והב בסופה" (חקת כא יד), "משומו אל" (בלק כד כג) דעות שהם שתי תיבות ותיבה אחת, ובכל יתר פרשיות בתורה אין גם בחומשים אלה מספר התיבות, עכ"ל. **ע"י במנחת שי** (חקת שם) מש"כ בזה בארוכה.

בבביתו בחיי (שם) בד"ה ויקראו לפניו וכו', **ודרשו רז"ל** (ב"ר צ ג) אברך אב בחכמה רך בשנים וכתוב בדוד "ויאנכי היום רך ומשוח מלך" (שמואל ב' ג טל), והוא שתי מלות: אב ורך, כמו פרח, פרי ח. עבטיט, עב טיט, עכ"ל.

ומה שלא פירש בן בספר דברי דוד, הוא לשיטתו בפרשת ואתחנן (ו ח) בד"ה "והיו לטטפת" כו', **מצינו בהרבה מקומות שיש בלשון הקודש ובלשון לעז פירוש אחד**, עכ"ל.

נראה מדבריו דמה שכתב ר' יוסי אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, היינו שיכרעו לפניו.